

træden, skal værnetingsklausuler i
arbejdskontrakter, indgået inden
konventionens ikrafttræden, anses for

gyldige, selv om de var ugyldige efter
de ved arbejdskontraktens indgåelse
gældende nationale lovbestemmelser.

I sag 25/79

angående en anmodning, som i medfør af protokollen af 3. juni 1971 vedrørende Domstolens fortolkning af konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, af Frankrigs cour de cassation (afdelingen for arbejds- og socialretlige sager) er indgivet til Domstolen i den sag, som verserer for nævnte ret mellem

SANICENTRAL GMBH, Saarbrücken (Forbundsrepublikken Tyskland),

og

RENÉ COLLIN, Still (Frankrig),

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende anvendelsen af artiklerne 17 og 54 i konventionen af 27. september 1968,

afsiger

DOMSTOLEN

sammensat af præsidenten H. Kutscher, afdelingsformændene A. O'Keeffe og A. Touffait, dommerne J. Mertens de Wilmars, P. Pescatore, Mackenzie Stuart og G. Bosco,

generaladvokat: F. Capotorti
justitssekretær: S. Neri, referendar

følgende

DOM

Sagsfremstilling

Sagens faktiske omstændigheder, retsforhandlingernes forløb, påstandene samt parternes anbringender og argumenter kan sammenfattes således:

I — De faktiske omstændigheder og retsforhandlingerne

René Collin, der er fransk arbejdstager med bopæl i Still (Bas-Rhin), blev ansat af selskabet Sanicentral, Saarbrücken, for i henhold til skriftlig kontrakt af 27. oktober 1971 at arbejde i Forbundsrepublikken Tyskland, men uden noget fast arbejdssted. Efter at kontrakten var blevet ophævet den 8. december 1971, anlagde Collin den 27. november 1973 sag mod sin tidligere arbejdsgiver ved tribunal d'instance de Molsheim (Bas-Rhin), som bl.a. påkender arbejdsvoldgiftssager, med påstand om, at arbejdsgiveren skulle betale ham et løntillæg og forskellige godtgørelser.

Selskabet gjorde gældende, at denne ret ikke havde stedlig kompetence, idet dets arbejdskontrakt med Collin indeholdt en klausul, hvorefter den lokale tyske ret skulle være kompetent til at påkende eventuelle tvister mellem parterne. Tribunal d'instance de Molsheim gav ikke selskabet medhold, men henviste til, at det var artikel 14 i Code Civil og artikel R 517-1 i Code du travail, senest ændret ved bekendtgørelse af 12.

september 1974, som måtte finde anvendelse; tribunal d'instance de Molsheim statuerede derfor, at »enhver værnetingsklausul er ugyldig, såfremt arbejdet ikke udføres på et fast arbejdssted, idet den kompetente ret, når sagen ikke kan indbringes for conseil des prud'hommes, er retten i den retskreds, hvor arbejdstageren har bopæl«, og erklærede sig derfor kompetent.

Selskabet indankede denne afgørelse for cour d'appel de Colmar (Haut-Rhin) og gjorde gældende, at tribunal d'instance de Molsheim med urette havde anvendt artikel 14 i Code civil og artikel 517-1 i Code du travail, dels fordi artikel 17, stk. 1 i Bruxelles-konventionen anerkender gyldigheden af værnetingsaftaler, og dels fordi sagsanlægget ved tribunal d'instance de Molsheim, som fandt sted inden bekendtgørelsen af 12. september 1974, på grund af reglen om ikke at udstede love med tilbagevirkende gyldighed, derfor ikke kunne være omfattet af denne bekendtgørelse. Cour d'appel de Colmar forkastede den første ankegrund med den begrundelse, at Bruxelles-konventionen, undertegnet den 27. september 1968, først trådte i kraft i Frankrig den 1. januar 1973, dvs. efter selskabets indgåelse af arbejdskontrakten med Collin, hvorfor konventionens bestemmelser »ikke kan gælde for en arbejdskontrakt, indgået inden konventionens ikrafttræden«. Cour d'appel de Colmar forkastede også selskabets anden ankegrund med den begrundelse, at »det er fast retspraksis, at procesreglerne finder anvendelse på verserende sager, og det samme gælder for lovbestemmelser om kompetence«.

Selskabet indankede derefter sagen for cour de cassation (afdelingen for arbejds- og socialretlige sager), som ved dom af 10. januar 1979 spurgte Domstolen om,

»hvorvidt Bruxelles-konventionens artikel 17 i medfør af dennes artikel 54 fremtidig må føre til, at værnetingsklausuler i en arbejdskontrakt, indgået før den 1. februar 1973, som var ugyldige efter den dagældende nationale lovgivning, uanset datoen for parternes aftaler eller det omstridte arbejdes udførelse, er gyldige, når retssagen er anlagt efter 1. februar 1973«.

Forelæggelsesdommen er registreret på Domstolens justitskontor den 12. februar 1979.

I henhold til artikel 20 i protokollen vedrørende statuten for EØF-Domstolen har alene Kommissionen indgivet skriftlige indlæg.

På grundlag af den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten har Domstolen besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisførelse.

I henhold til artikel 20 i statuten for EØF-Domstolen har EF-Kommissionen, repræsenteret af sin juridiske konsulent, Leleux, som befuldmægtiget, indgivet skriftlige indlæg.

II — Kommissionens indlæg, indgivet i medfør af artikel 20 i protokollen vedrørende statuten for Domstolen

Kommissionen har gennemgået sagens faktiske omstændigheder og anført, at »såvel artikel 14 i Code civil som krite-

riet om sagsøgerens bopæl i Code du travail er exorbitante værnetingsklausuler, som er forbudt ved Bruxelles-konventionens artikel 3«, og at cour d'appel de Colmar benægtede »konventionens direkte virkning« men anerkendte den direkte virkning med hensyn til artikel 517-1 i Code du travail, skønt de to anførte bestemmelser begge vedrører processuelle spørgsmål.

Kommissionen har vedrørende sagens afgørelse indledningsvis anført, at den finder det »hensigtsmæssigt at udvide spørgsmålets rækkevidde på baggrund af samtlige de i sagsakterne anførte omstændigheder« og derfor behandle værnetingsproblemet ud fra hele Bruxelles-konventionen og ikke kun ud fra dens artikel 17.

Kommissionen har understreget, at »konventionens fædre, teorien og retspraksis er enige om«, at Bruxelles-konventionen omfatter tvister vedrørende arbejdskontrakter, og Kommissionen har herefter anført, at »artikel 54 ikke kan være klarere og mere entydig«: konventionen påbyder anvendelse af kompetenceregler, som skal følges i sager anlagt efter 1. februar 1973, på hvilken dato konventionen trådte i kraft. Det er derfor ifølge Kommissionen uden betydning, om sagen vedrører forpligtelser, som parterne har underskrevet før eller efter 1. februar 1973.

Kommissionen har henvist til afgørelsen fra Frankrigs cour de cassation (dom af 24. 10. 1977, Gaz. Pal. 1978, 1/3 januar, s. 6), som ved pådømmelse in pleno — forkastede anbringendet om, at den indenlandske »ordre public« udelukkede konventionens anvendelse, hvilket anbringende afdelingen for sociale sager havde efterkommet; derfor kan en

sagsøgt kun sagsøges uden for sit bopælsland, såfremt selve konventionen indeholder en særlig kompetenceregulering, som hjemler mulighed for at fravige den i konventionens artikler 2 og 3 indeholdte hovedregel om, at personer, der har bopæl på en kontraherende stats område, kun kan sagsøges ved retterne i denne stat.

Under alle omstændigheder er henvisningen til artikel 14 i Code Civil — som tribunal d'instance de Molsheim og cour d'appel de Colmar støtter deres afgørelser på — udtrykkeligt forbudt ved konventionens artikel 3; og retterne burde have undersøgt, om »der i konventionen var hjemlet en særlig kompetence«. Ifølge Kommissionen havde den eneste tænkelige mulighed været artikel 5, nr. 1, men Kommissionen har anført, at det »ikke af sagsakterne fremgår, at der var tale om nogle kontraktlige forpligtelser, som er eller skulle have været opfyldt i Frankrig«, hvorfor artiklen ikke kan finde anvendelse.

Vedrørende anvendelsen af artikel 17 i Bruxelles-konventionen har Kommissionen anført, at »man ikke under henvisning til artikel 54 kan begrunde denne artikels udelukkelse eller kræve yderligere betingelser opfyldt for at anvende artikel 54«. Da cour de cassation i sin ovennævnte dom af 24. oktober 1977 har statueret, at konventionen har gyldighed forud for national ret, kan den omstændighed, at en værnetingsklausul er ugyldig efter national lovgivning »ikke gøres gældende i en tvist vedrørende internationale retsforhold, som omfattes af konventionen«. Og Kommissionen har understreget, at de franske retter allerede har anvendt konventionens artikel 17 til at afvise franske retsinstansers kompetence

(conseil de prud'hommes de Vannes, 19. 12. 1975 Recueil Dalloz-Sirey 1976, s. 202; cour d'appel d'Aix-en-Provence, 10. 5. 1974, Recueil Dalloz-Sirey 1974, s. 760 — Gaz. Palais 1974, s. 671). I sidstnævnte sag forkastede den franske ret anbringendet om, at arbejdskontrakten var indgået inden 1. februar 1973, idet denne ret fastslog »at tvisten alligevel var underlagt konventionens bestemmelser i medfør af artikel 54, idet sagen var anlagt efter 1. februar 1973«.

Kommissionen har endelig foreslået at besvare det forelagte spørgsmål således:

»Bruxelles-konventionen af 27. september 1968 finder i sin helhed anvendelse på alle retssager, der er anlagt efter dens ikrafttræden, dvs. 1. februar 1973. Efter denne dato kan en person, der har bopæl i en kontraherende stat, kun sagsøges ved retterne i en anden stat, såfremt konventionen udtrykkeligt indeholder hjemmel hertil.

Artikel 17 finder som de øvrige af konventionens bestemmelser anvendelse i de af artikel 54 omfattede retssager. Følgelig er værnetingsklausuler i kontrakter gyldige under forbehold af de i artikel 17 udtrykkeligt foreskrevne undtagelser. Da tvister vedrørende arbejdskontrakter ikke er omfattet af de i nævnte artikel foreskrevne undtagelser, er sådanne klausuler, selv om de er forbudte ved nationale procesregler, fuldt ud gyldige i sager vedrørende internationale retsforhold, der er omfattet af konventionens anvendelsesområde«.

III — Mundtlig forhandling

konsulent, Leleux, indgivet mundtligt indlæg.

I retsmødet den 2. oktober 1979 har EF-Kommissionen, repræsenteret under den mundtlige forhandling af sin juridiske

I retsmødet den 24. oktober 1979 har generaladvokaten fremsat forslag til afgørelse.

Præmisser

- 1 Ved dom af 10. januar 1979, indgået til justitskontoret den 12. februar s.å., har Frankrigs cour de cassation (afdelingen for arbejds- og socialretlige sager) i medfør af protokollen af 3. juni 1971 vedrørende Domstolens fortolkning af konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handels-sager, forelagt Domstolen et spørgsmål vedrørende fortolkningen af artiklerne 17 og 54 i nævnte konvention, som i henhold til artikel 62 trådte i kraft den 1. februar 1973.

Spørgsmålet er rejst under en retssag om en den 8. december 1971 gennemført ophævelse af en arbejdskontrakt, som indeholdt en værnetingsklausul, hvorefter en tysk ret var kompetent; retssagens parter er en fransk arbejder, bosat i Frankrig, og et tysk selskab, som havde antaget ham til arbejde i Forbundsrepublikken Tyskland uden noget fast arbejdssted.

Arbejdskontrakten var blevet indgået den 27. oktober 1971, og søgsmålet blev anlagt den 27. november 1973.

- 2 Cour de cassation, som skal træffe afgørelse i sagen, er i tvivl om, hvorvidt den pågældende værnetingsklausul kan finde anvendelse på arbejdskontrakter, indgået inden konventionen, eller »om konventionens bestemmelser, i det omfang de vedrører beskyttelsen af lønmodtagere, også gælder for selve aftalernes indhold og kun bør have virkning for kontrakter indgået efter konventionens ikrafttrædelse«; Cour de cassation har derfor forelagt følgende spørgsmål:

»Må Bruxelles-konventionens artikel 17 i medfør af dennes artikel 54 fremtidig føre til, at værnetingsklausuler i en arbejdskontrakt indgået før den 1. februar 1973, og ugyldige efter den da gældende nationale lovgivning, uanset datoen for parternes aftaler eller det omstridte arbejdes udførelse, er gyldige, når retssagen er anlagt efter den 1. februar 1973?»

- 3 Det fremgår af dette spørgsmål, at cour de cassation med rette lægger til grund, at arbejdsretlige forhold omfattes af konventionens saglige anvendelsesområde, og at tvister i forbindelse med en arbejdskontrakt, indgået efter den 1. februar 1973, falder ind under nævnte konvention, herunder dens artikel 17 om værnetingsaftaler.
- 4 Da arbejdskontrakten blev ophævet den 8. december 1971, men retssagen først anlagt den 27. november 1973, altså efter konventionens ikrafttræden, er cour de cassation kommet i tvivl om rækkevidden af konventionens artikel 54, som bestemmer, at »bestemmelserne i denne konvention finder kun anvendelse på retssager, der er anlagt . . . efter konventionens ikrafttræden, og retten har derfor spurgt, om en værnetingsklausul i en arbejdskontrakt, som efter fransk lovgivning var ugyldig inden 1. februar 1973, bliver gyldig ved konventionens ikrafttrædelsestidspunkt.
- 5 Dette spørgsmål kan besvares således, at dels vedrører konventionen ikke materielretlige regler, dels er det konventionens formål at fastlægge kompetencen for de kontraherende medlemsstaters retter i borgerlige sager inden for Fællesskabet, hvorfor de herved gældende nationale retsplejeregler ophæves og erstattes af konventionens bestemmelser.
- 6 En skriftlig værnetingsklausul i en arbejdskontrakt er efter sin karakter et værnetingsvalg, som er uden retsvirkning, så længe der ikke er anlagt en retssag, og som først får virkning den dag, da denne anlægges.

Det er derfor dette tidspunkt, som er afgørende for bedømmelsen af værnetingsaftalens rækkevidde i forhold til de retsregler, der finder anvendelse på dette tidspunkt.

Da retssagen er anlagt den 27. november 1973, er det konventionen, som i medfør af artikel 54 finder anvendelse.

Det fremgår nemlig af denne artikel, at den eneste nødvendige og tilstrækkelige betingelse for, at konventionens regler finder anvendelse på tvister vedrørende retsforhold, opstået inden konventionens ikrafttræden, er, at retssagen er anlagt efter dette tidspunkt, hvilket er tilfældet her.

- 7 Følgelig må det spørgsmål, som er forelagt af Frankrigs cour de cassation (afdelingen for arbejds- og socialretlige sager) besvares således, at artiklerne 17 og 54 i Bruxelles-konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, skal fortolkes således, at i retssager, som er anlagt efter konventionens ikrafttræden, skal værnetingsklausuler i arbejdskontrakter, indgået inden konventionens ikrafttræden, anses for gyldige, selv om de var ugyldige efter de ved arbejdskontraktens indgåelse gældende nationale lovbestemmelser.

Vedrørende sagens omkostninger

- 8 De udgifter, som er afholdt af Kommissionen for De europæiske Fællesskaber, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke godtgøres.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN

vedrørende det spørgsmål, som er forelagt den af cour de cassation (afdelingen for arbejds- og socialretlige sager) ved dom af 10. januar 1979, for ret:

Artiklerne 17 og 54 i Bruxelles-konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelse i borgerlige sager, herunder handelssager, skal fortolkes således, at i retssager, som er anlagt efter konventionens ikrafttræden, skal værnetingsklausuler i arbejdskontrakter, indgået inden konventionens ikrafttræden, skal værnetingsklausuler, indgået inden konventionens ikrafttræden anses for gyldige, selv om de var ugyldige efter de ved arbejdskontraktens indgåelse gældende nationale lovbestemmelser.

Kutscher	O'Keeffe	Touffait	
Mertens de Wilmars	Pescatore	Mackenzie Stuart	Bosco

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 13. november 1979.

A. Van Houtte
Justitssekretær

H. Kutscher
Præsident

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
F. CAPOTORTI
FREMSAT DEN 24. OKTOBER 1979¹

Høje Ret.

1. Den præjudicielle sag, som jeg i dag skal behandle, rejser to interessante problemer om fortolkningen af Bruxelles-konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager. Første

gang foreligger der nemlig mulighed for at belyse spørgsmålet, om værnetingsklausuler, vedtaget af en arbejdskontrakts parter, i henhold til konventionens artikel 17, har gyldighed i alle tilfælde, uanset visse medlemsstaters retssystemer ikke giver mulighed for at udelukke nationale retters kompetence i arbejdsretlige forhold. Såfremt dette besvares

¹ — Oversat fra italiensk.